

Міністерство освіти і науки України

**Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра теорії і практики початкової освіти

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

(назва навчальної дисципліни)

**підготовки здобувачів
третього освітньо-наукового ступеня
вищої освіти доктора філософії**

(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності 013 Початкова освіта

(шифр і назва спеціальності)

Слов'янськ – 2016 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

УКЛАДАЧ:

Хижняк І. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Цветкова Г. Г. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості НПУ імені М. П. Драгоманова.

Бондаренко Т. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри ТППО ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

«8» грудня 2016 р.

протокол № 4/1

Перший проректор _____ Набока О. Г.

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Історія початкової освіти в Україні» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «доктор філософії» за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Предметом вивчення дисципліни є генеза професійної підготовки вчителя початкової школи в Україні.

Міждисциплінарні зв'язки: історія, історія педагогіки, педагогіка вищої школи, психологія вищої школи.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Генеза початкової школи в Україні.
2. Періодизація вітчизняної системи підготовки вчителів початкової школи.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія початкової освіти в Україні» є ознайомити майбутніх докторів філософії зі спеціальності «Початкова освіта» з основними етапами розвитку початкової школи та системи підготовки вчителя для початкової школи, що обумовлюють специфіку сучасної початкової освіти в Україні.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія початкової освіти в Україні» є надати майбутнім докторам філософії в галузі початкової освіти знання про періодизацію розвитку початкової школи від її зародження в Україні; ознайомити їх із історією та передумовами виникнення системи

підготовки вчителя початкової школи в Україні, її генезою та сучасним станом, нормативною законодавчою базою, що регламентує цей процес; узагальнити знання про основні традиції та набутки вітчизняної освітньої системи щодо навчання молодших школярів та майбутніх учителів початкової школи; виробляти уміння ретроспективного аналізу педагогічного досвіду в галузі початкової та вищої освіти.

1.3. За результатами вивчення дисципліни у здобувачів вищої освіти повинні бути сформовані такі компетентності:

інтегральна – здатність розв’язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та продукування нових цілісних знань.

загальні:

- володіння знаннями, що сприяють професійному розвитку, розвитку загальної культури й соціалізації особистості, її схильності до етичних цінностей;
- володіння знаннями із освітньої та наукової складових підготовки, необхідних для здійснення наукової діяльності та проведення власного наукового дослідження;
- володіння на високому рівні методологією наукової й освітньої діяльності, здатність швидко адаптуватися до змін і професійно застосовувати інноваційні освітні технології;
- здатність здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел, застосовувати із цією метою технічні засоби, математично-статистичні методи і педагогічні моделі, інформаційне, апаратне й програмне забезпечення;
- володіння навичками міжособистісної професійної взаємодії, засобами особистісного, професійного самовираження, протистояння професійним деформаціям особистості, налагодження контакту з різними за віком, характером і статусом людьми;

- здатність виявляти ініціативу, повагу до колег та студентів, розділяти успіхи свого колективу, організувати його роботу, налагоджувати позитивний психологічний клімат в колективі;

- володіння на професійному рівні навичками письмової та усної комунікації іноземною мовою.

спеціальні:

- здатність до застосування категоріального апарату, інноваційних теорій, технологій, концепцій, необхідних для розв'язання комплексних проблем у галузі професійної діяльності в початковій школі та ВНЗ;

- здатність до аналізу, узагальнення й комплексного поєднання традиційних та інноваційних технологій навчання в початковій школі та ВНЗ;

- здатність до пошуку й обробки інформації в складних інформаційних системах, її інтерпретації та використання з професійною метою, до застосування СІТ, мультимедійних та мережевих технологій, ресурсів інтернет для забезпечення дистанційної форми навчання у ВНЗ;

- здатність викладати результати наукової та дослідницької діяльності науковим стилем з використанням спеціальної термінології та складних синтаксичних конструкцій, логічно, правильно, аргументовано і чітко будувати письмове висловлювання, застосовувати прийоми риторичної майстерності в професійній діяльності;

- здатність організувати навчально-виховний процес у початковій школі та у ВНЗ, що здійснюють підготовку за спеціальністю «початкова освіта»;

- здатність організувати педагогічний експеримент, дотримуватися логіки наукового пошуку під час проведення теоретичних та практичних наукових досліджень;

- здатність до глибокого управлінського мислення та методологічних навичок аналітичного рівня щодо управління навчальним закладом;

- здатність апробувати теоретичні й практичні результати наукового дослідження.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 135 годин / 4,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Гене́за початкової школи в Україні

1.1. Зародження початкової освіти в Україні (кінець XVI ст.)

Початкові і підвищені школи в Україні, організовані братствами. Вирішальна роль братських шкіл у формуванні й утвердженні національної системи освіти в Україні. Полкові і гарнізонні початкові школи, що призначались для солдатських дітей Цифірні початкові школи, які відкривалися згідно петровських реформ на початку XVIII ст. по Лівобережній Україні – школи з математичним ухилом. Об'єднання цифірних шкіл з полковими і гарнізонними (середина XVIII ст.).

1.2. Народні школи грамоти (школи мандрівних дяків) (XVII – XVIII ст.). Початкова освіта в Запорізькій Січі (середина XVIII ст.)

Народні школи грамоти при православних церквах, навчання дітей селян: рідна мова, читання церковнослов'янських текстів, лічба, письмо. Виховання засобами народної мудрості, прищеплення любові до рідної землі, здорова народна мораль тощо. Діяльність мандрівних дяків на Лівобережжі до 1786 р. Шкільна реформа в Росії у 1786 р. і її вплив на закриття шкіл-дяківок або перетворення їх на церковнопарафіяльні школи.

Загальноосвітні та спеціальні школи (школа для підготовки полкових старшин, військових канцеляристів та ін.) на Січі. Головна Січова школа: піїтика, риторика, математика, географія, астрономія, військова справа.

Роль закріпачення селян і козаків, втрати Україною автономії і зруйнування Січі у другій половині XVIII ст. у ліквідації шкіл грамоти, полкових і запорізьких шкіл.

1.3. Діяльність Чернігівського, Переяславського та Харківського колегіумів у поширенні початкової освіти в Україні в XVII – XVIII ст.

Домашнє початкове навчання і виховання дітей панівної верхівки. Виникнення на початку XVIII ст. нових навчальних закладів середнього типу – колегіумів. Навчальні програми колегій, підготовка службовців державних установ, учителів початкових шкіл, музикантів. Загальноосвітній зміст навчання. Перетворення колегій на духовні семінарії.

1.4. Розбудова системи початкової освіти в Україні в 1861 – 1917 рр.

Шкільні реформи, перші кроки щодо заміни станової школи всестановою, діяльність органів місцевого самоврядування. Поширення мережі початкових шкіл, поява нових типів початкових шкіл. Активна боротьба суспільно-педагогічного руху та громадських організацій за нову модель управління освітою, основними принципами якої виступали відкритість і демократизм, органічне поєднання засобів державного впливу з громадським управлінням. Нова система управління сферою освіти в процесі переходу Російської імперії до капіталістичного суспільства. Створення фундаменту початкової школи в Україні зусиллями громадської ініціативи за дієвої участі самого народу. Насильницька русифікація, низький рівень грамотності в Україні, невисока результативність народних училищ, нестійкість знань учнів.

Початкова школа, підпорядкована органам місцевого самоврядування певних територіальних одиниць (міських і сільських громад), як відкрита для громадського контролю, проникнення нових педагогічних ідей, втілення нових демократичних принципів і систем виховання система. Оновлення технологій навчання, підвищення ефективності й продуктивності роботи початкових шкіл, активізація просвітницького руху в Російській імперії – суспільна діяльність зі створення нової системи підготовки і перепідготовки народних учителів. Підвищення суспільного статусу народного вчителя початкової школи, створення недержавної системи соціального захисту

вчителів народних училищ і прогресивної системи оплати їх праці, забезпечення умов для саморозвитку та самовдосконалення.

1.5. Розвиток вітчизняної початкової школи у XX – XXI ст.

Запровадження початкового всеобучу у 1930 р. Упорядкування структури шкільної освіти в 1934 р. Початкова школа як частина єдиної загальноосвітньої школи, її перший ступінь. Закінчення початкової школи – можливість для продовження загальної освіти. Малокомплектні школа. Усезагальна середня освіта в середині 60-х – наприкінці 80-х років. Істотні зміни і перетворення у сфері освіти протягом другої половини XX століття. Становлення та розвиток змісту початкової освіти в умовах модернізації суспільства на соціалістичних засадах.

Відновлення школи після закінчення війни в Україні (1941 – 1945 рр.). Відбудова і будівництво шкільних приміщень, значне розширення мережі шкіл та збільшення числа учнів у них. Перехід до загальної обов'язкової семирічної освіти (1949 р.). Зміцнення початкової і семирічної школи, неуспішність та другорічництво, значний відсів учнів зі школи. Рішення ЦК КП України «Про недоліки у роботі Міністерства освіти щодо керівництва школами Української РСР» від 16 квітня 1953 р. Невисока якість навчання.

Оптимізація навчального процесу в початковій школі. Уведення ручної праці у I – IV класах (1955 – 1956 н. р.) як самостійного предмету. Систематичне залучення учнів до праці на підприємствах, дослідних ділянках і шкільних майстернях. Перебудова навчальних програм початкової школи з метою її тіснішого зв'язку з виробничою практикою. Пошуки шляхів удосконалення змісту шкільної освіти: залежність змісту освіти від рівня і характеру розвитку економіки, науки, техніки і культури; особливості вікового розвитку учнів на різних ланках навчання; принципи побудови програм виховної роботи; організація і методи політехнічної освіти; міжпредметні зв'язки, навчання і розвиток.

Основні етапи розвитку змісту початкової освіти у другій половині XX століття: 50-ті – середина 60-х років (панування традиційного змісту

початкової освіти, спрямованого на накопичення учнями певного переліку знань); II половина 60-х – 70-ті роки (період суттєвого вдосконалення змісту початкової освіти на основі наукової теоретичної концепції його конструювання); 80-ті роки – реформування змісту початкової освіти відповідно до збільшення її тривалості з трьох до чотирьох років із урахуванням принципів розвивального навчання; 90-ті роки – побудова нового змісту початкової освіти відповідно до мети та завдань національної школи.

1.6. Інноваційний етап розвитку початкової освіти в XXI ст.

Уведення поняття «якість освіти». Чинники, що впливають на якість початкової освіти в XXI ст.: забезпечення реальної доступності і обов'язковості масової початкової освіти для всіх дітей молодшого шкільного віку, незалежно від місця проживання, етнічного походження і матеріального становища батьків; якнайповніше використання досягнень дошкільного періоду дитинства; створення і «окультурення» освітнього середовища на засадах загальнолюдських і національних цінностей; системоутворювальним чинником якості шкільної освіти є якість її змісту та ін.

Державний стандарт початкової загальної освіти. Конструювання змісту сучасної початкової освіти: визначення змісту усіх освітніх галузей на засадах гуманізації, цілісності, потреб загальнокультурного розвитку дітей; застосування державного стандарту як основного механізму реалізації соціального запиту держави щодо освіченості дітей, нормативного регулювання змісту, обсягів навчального матеріалу; запровадження компетентнісного підходу до відбору змісту і визначення вимог до навчальних досягнень учнів; інтеграція як принцип конструювання і реалізації змісту через інтегровані курси, що дає змогу краще врахувати цілісність світу, розкрити дітям взаємозв'язки між різними явищами, подіями тощо; цілеспрямоване збагачення змісту виховним і розвивальним матеріалом, який створює передумови різнобічного виховання і розвитку

учнів; варіативність реалізації державного стандарту шляхом створення авторських програм і відповідних підручників.

Розвантаження змісту початкової освіти в 2016 р., узгодження вимог державного стандарту з потребами особистісного розвитку молодших школярів. Нове покоління навчальних книг.

Змістовий модуль 2.

Періодизація вітчизняної системи підготовки вчителів початкової школи

2.1. Генеза вітчизняної системи підготовки вчителя початкової школи в Україні

Етапи розвитку вищої педагогічної освіти в Україні (за С. Вітвицькою, С. Сапожниковим та ін.). Основні підходи до періодизації розвитку вітчизняної системи підготовки вчителя початкової школи в Україні. Періодизація становлення й розвитку професійної підготовки вчителя початкової школи Л. Хомич, З. Онишківа, Л. Коваль. Узагальнена періодизація становлення й розвитку професійної підготовки вчителя початкової школи: пропедевтичний етап (1620 р. – перша половина XIX ст.); початковий етап (друга половина XIX ст. – 1927 р.); базовий етап (1928 – 1970 рр.); модернізаційно-національний етап (1970 – 1995 рр.); інноваційно-реформаторський етап (1995 р. – донині). Вищі навчальні заклади України, де готують фахівців початкової освіти.

2.2. Пропедевтичний етап зародження вітчизняної системи професійної підготовки вчителя початкової школи (1620 р. – перша половина XIX ст.)

Зародження системи підготовки вчителя початкової школи та формування її першооснов у межах братських шкіл та освітніх колегіумів. Елементи тогочасної освітньої практики: багаторівневість освіти, студентське самоврядування, органічний зв'язок з національними цінностями та полікультурність, поглиблене вивчення іноземних мов, розроблення

авторських навчальних курсів, творча спрямованість освітнього процесу (курси живопису, музики, архітектури), написання наукових робіт з їх прилюдним захистом; наукові диспути й дебати тощо), а деякі з них уводяться як освітні інновації (мобільність студентів, закордонні стажування та ін.

2.3. Початковий етап становлення теоретико-методичних засад професійної підготовки вчителя початкової школи (друга половина XIX ст. – 1927 р.)

Цілеспрямоване відкриття в Україні педагогічних навчальних закладів для підготовки вчителя початкової школи на офіційному рівні: інститути, міські училища, початкові училища, семінарії, курси, класи і т. д. Перші стрижневі напрями організації сучасної професійної підготовки вчителя початкової школи: поділ на фундаментальну та фахову складові, поглиблена методична підготовка, її структуризація (пропедевтика, загальна методика, окремі методики, що оформлювалися в самостійні напрями); спрямування на єдність педагогіки й психології в змісті навчання, інтеграція змісту педагогічних дисциплін, оформлення групи необов'язкових навчальних предметів, диференціація інтегрованих навчальних курсів; українізація змісту навчання та ін. Перше згадування про наявність у планах підготовки вчителів початкової школи методик навчання предметів початкової школи як окремих дисциплін наприкінці XIX ст.

2.4. Базовий етап заснування факультетів підготовки вчителів початкових класів у педагогічних технікумах та ВНЗ України (1928 – 1970 рр.)

Загальна характеристика етапу. Внесок етапу до сучасної системи фахової підготовки вчителя початкової школи: перебудова змісту навчальних дисциплін у плані поєднання теоретичного матеріалу з практикою; упровадження активних методів навчання, використання досвіду вчителів-практиків; запровадження виробничого навчання; удосконалення навчального процесу шляхом підвищення кваліфікації вчителів; підвищення

вимог щодо проведення педагогічної практики, урізноманітнення форм роботи на ній; уведення до навчальних планів методики викладання праці, методики викладання музики, співів, малювання в початкових класах, однієї/двох іноземних мов; підвищення вимог щодо методичної підготовки вчителів початкової школи та ін.

2.5. Модернізаційний етап удосконалення системи професійної підготовки вчителів початкової школи під впливом освітніх модернізаційних процесів (1970 – 1995 рр.)

Впровадження факультативних та спецкурсів, спецсемініарів, збільшення годин на самостійні види роботи. Активне впровадження національного і регіонального компонентів, розвиток новаторських, альтернативних підходів до професійної освіти, упровадження гуманістичних принципів педагогіки співробітництва, реорганізація педучилищ в педколеджі, уведення освітньо-кваліфікаційних рівнів, становлення системи підвищення кваліфікації вчителів початкової школи, зародження ідей освіти впродовж життя, початок підготовки майбутніх учителів початкових класів із додатковими спеціалізаціями та за подвоєними спеціальностями.

2.6. Інноваційний етап оновлення та реформування системи професійної підготовки вчителів початкової школи під впливом суспільних інноваційних процесів в Україні та світі (1995 р. – донині)

Перетворювальний вплив інноваційних освітніх процесів на систему підготовки вчителів початкових класів в Україні: компетентнісна парадигма освітнього розвитку, інформатизація, інтернаціоналізація, гуманізація, глобалізація, фундаменталізація, екологізація освіти, технологічний, особистісно-діяльнісний соціокультурний, ресурсний, системно-синергетичний та інші підходи. Докорінні зміни в методиці навчання фундаментальних та фахових дисциплін, потреба в доповненні змісту професійної підготовки майбутнього вчителя курсами інноваційного характеру.

3. Рекомендована література

1. Соколовська Л. А. Розвиток освітнього процесу в колегіумах України (XVIII – початок XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» /Л. А. Соколовська. – К., 2011. – 20 с.
2. Авраменко К. Б. Методична підготовка вчителів початкових класів у педагогічних навчальних закладах України (1956 – 1996 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / К. Б. Авраменко. – К., 2002. – 20 с.
3. Андрійчук Н. М. Підготовка вчителів народної школи в учительських семінаріях України (1860 – 1917 рр.) : монограф. / Н. М. Андрійчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2011. – 299 с.
4. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті / І. Д. Бех // Вища освіта України [Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія технології»]. – 2009. – № 3 (дод. 1). – К. : Гнозис. – С. 21 – 24.
5. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування /Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К. І. С., 2004. – С. 45 – 51.
6. Венгловська О. Історія педагогіки: курс лекцій : навч. посібн. [Електронний ресурс] / О. Венгловська. – К., 2004. – 171 с. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-book-69.html>
7. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : [підручн. для студ. магістрат.] – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
8. Гаврілова Л. Г. Елементи дистанційної освіти у підготовці майбутніх учителів початкових класів і музики: використання веб-сайту як електронного освітнього ресурсу / Л. Г. Гаврілова // Педагогічні науки:

теорія, історія, інноваційні технології: Науковий журнал. – № 4 (38) – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – С. 323 – 331.

9. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія / Л. В. Коваль. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 342 с.

10. Коваль Л. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. В. Коваль. – К., 2010. – 40 с.

11. Кравченко І. М. Особливості психолого-педагогічної підготовки в учительських інститутах України др. пол. XIX – поч. XX ст. / І. М. Кравченко //: матеріали VIII Міжнар. конф. молодих науковців [Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень], (Київ, 27 – 28 квітня 2006 р.). – К. : Київський університет, 2006. – С. 108 – 110.

12. Кравченко І. М. Учительські інститути в системі підготовки педагогічних кадрів в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І. М. Кравченко. – К., 2008. – 22 с.

13. Крапивний Я. М. Система професійної підготовки вчителя у Чернігівському колегіумі (1700 – 1786 рр.) / Я. Крапивний / Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 1. – С. 192 – 195.

14. Лавріненко О. А. Творчий розвиток і опанування педагогічної майстерності в Україні (1917 – 1919 рр.) / О. А. Лавріненко // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2010. – № 4. – С. 101 – 110.

15. Матвеева Н. О. Організація науково-методичної роботи з учителями початкової загальноосвітньої школи в Україні (1945 – 1990 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01

«Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Н. О. Матвеева. – Івано-Франківськ, 2009. – 20 с.

16. Ніколенко Л.Т. Теоретичні засади навчання і виховання молодших школярів у педагогічній спадщині Я. Ф. Чепіги : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. Т. Ніколенко. – К., 2000. – 15 с.

17. Онишків З. М. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / З. М. Онишків. – Тернопіль, 2016. – 36 с.

18. Примакова В. В. Розвиток післядипломної освіти вчителів початкових класів в Україні (1948 – 2012 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13. 00. 01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. В. Примакова. – Тернопіль, 2016. – 40 с.

19. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи: теорія і практика : колект. моногр. / [О. М. Ващенко та ін ; упоряд.: К. І. Волинець, Т. І. Люріна, О. Я. Митник]. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 211 с.

20. Пугач В. М. Становлення навчальних закладів освіти у Вінниці на початку ХХ ст. / В. М. Пугач // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту імені М. Коцюбинського. Серія : Історія. – 2012. – Вип. 20. – С. 188 – 192. – Режим доступу до журналу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2012_20_40. – Назва з екрану.

21. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти / О. Я. Савченко. – К. : Богданова А. М., 2009. – 226 с.

22. Сапожников С. В. Основні етапи розвитку вищої педагогічної освіти в Україні // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2009. – № 25. – С. 424 – 434.

23. Скоробогатова М. Р. Розвиток системи підготовки вчителів початкових класів в Україні (друга половина ХХ сторіччя) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / М. Р. Скоробогатова. – Ялта, 2010. – 23 с.

24. Соловійов Ю. І. Система підготовки вчителів початкової школи України (1991 – 1997 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Ю. І. Соловійов. – Донецьк, 1999. – 16 с.

25. Сорочинська Т. А. Реформування професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у педагогічних закладах Рівненщини (1939 – 1964 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Т. А. Сорочинська. – Рівне, 2015. – 19 с.

26. Стрілець С. І. Теоретико-методичні засади підготовки вчителів початкової школи засобами інноваційних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Стрілець Світлана Іванівна. – К., 2013. – 531 с.

27. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

28. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. О. Хомич. – К., 1999. – 38 с.

29. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Л. Хоружа. – К., 2004. – 36 с.

30. Чичук В. М. Нові підходи до підготовки вчителів початкових класів у контексті євроінтеграційних процесів / В. М. Чичук // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. – Полтава, 2011. – С. 294 – 299.

31. Шапошнікова І.М. Засоби реалізації завдань практичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи / І. М. Шапошнікова // Наукові записки. Серія: Історичні та педагогічні науки. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. – Вип. 46. – С. 150 – 155.

Інформаційні ресурси

1. Е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку (електронне наукове видання). Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science/. – [Назва з екрану].
2. Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/index.html>. – [Назва з екрану].
3. Проблеми освіти. Наукове видання МОН України. Режим доступу: <http://www.agronmc.com.ua/nmcprop/probl39.html>. – [Назва з екрану].
4. Українознавство. Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу. <http://www.ualogos.kiev.ua/>. – [Назва з екрану].

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік

5. Засоби діагностики успішності навчання – тестування, опитування.